

Сваки занат је златан, па и занат позлаћивања: већ три генерације
Димитријевића баве се позлатарством, и да није њих овај би занат

код нас изумро

ДУКАТЕН ЛЕП ЗА ОКО

Дванаестогодошњак Сава Димитријевић стигао је из Пећи у Београд као стипендиста Привредника. Требало је да изучава столарски занат. А онда је случајно доспео у позлатарску дворску радионицу Бечлије Хофингера, који је за Ускрс позлаћивао јаја која су Карађорђевићи поклањали гостима и дворјанима. Његов син позлатио је крстове на храму Светог Саве. А његов унук ставио је први листић позлате на орла постављеног на београдску скупштину, пошто је одатле збачена петокрака

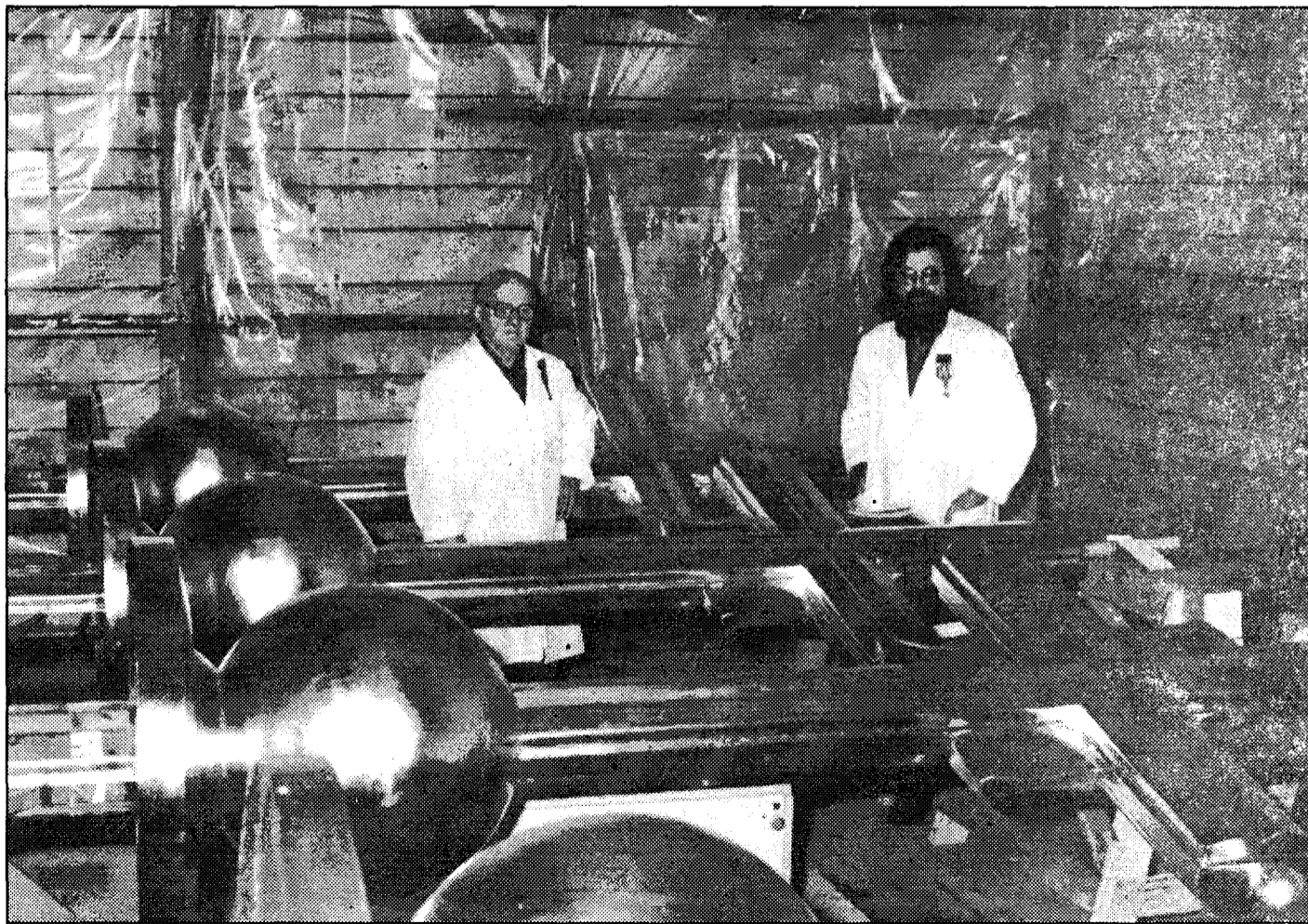
Н Пише: Марија
Петричевић

а двору Карађорђевића пре Другог светског рата за Ускрс дворјани и гости су даривани позлаћеним јајима, а за Светосавски бал даме су у својој тоалети обавезно имале позлаћене ципеле или бар неки детаљ на њима. Позлату хиљаде куваних јаја и стотине пари ципела

обављала је позлатарска радионица која се налазила у кругу Старог двора. Једини настављач традиције дворске позлатарске радионице јесте позлатарска радионица Димитријевић која данас постоји и ради при храму Светог Саве у Београду. Њен оснивач је покојни мајстор Сава који је и радио на двору Карађорђевића, а наследили су га његов син Драгомир и снаја Биљана. Захваљујући овој радионици

позлатарство је спасено од потпуног нестанка са наших простора, јер су после Другог светског рата остала свега неколицина мајстора који су се овим занатом бавили више узгред и у посебне сврхе. Мислећи на будућност радионица "Димитријевић" једина обучава младе за овај јединствен занат.

Позлатарство је уметнички занат настао пре пет миленијума у Индији, а у Европу је дошао преко Египта и Грчке. За време барока и рококоа његова уметничка техника достиже врхунац. Често га поистовећују са златарством, међутим, заједнички им је само рад са златом. Позлатарство се састоји у наношењу

Отац Сава и син Драгомир Димитријевић у радионици крај позлаћених крстова за храм Светог Саве

танких листића злата на различите површине претходно добро припремљене.

Дворска радионица Бечлије Карла Хофингера

Занимљиво је да је позлатарство у Србији, у правом занатском смислу утемељено Бечлија Карл Хофингер који је после Првог светског рата отворио прву позлатарску радионицу у Србији.

– Мој отац Сава дошао је као дванаестогодишњи дечак из Пећи да о трошку Фонда за сиротињску децу "Привредник" изучи у Београду неки занат. Кренуо је да учи за столара, али га то није много занимало – каже Драгомир Димитријевић. – Случајно се срео са позлатарством у радионици Карла Хофингера и заједно са његовим сином Вилијем, који је био очев вршњак, почео да учи занат 1927. године. Карло Хофингер је био већ искусни бечки позлатар када је мобилисан у аустријској војсци за време Првог светског рата. Тако је доспео у Београд и ту се заљубио у једну нашу Српкињу. По завршетку рата када је аустријска војска почела да се повлачи Хофингер је одлучио да се ожени и остане у Београду. Једва је спасао главу јер су Аустријанци хтели да га стрељају као дезертера, а наши су мислили да је шпијун. Отац је занат учио три године, 1932. добио је калфенско писмо, а мајсторски испит је полагао у данашњој Дрвено прерађивачкој школи "Момчило Поповић Озрен". Када сам се ја појавио у тој истој школи 1983. године да полажем мајсторски испит за позлатара дочекали су ме као "последњег Мохиканца" јер се сматрало да је тај занат у Србији потпуно нестао. Када је један од наших ученика неколико година касније отишао да полаже настао је проблем јер је из номенклатуре занимања звање позлатара било избрисано. После дуге и велике борбе, и то само зато што сам адвокат, иначе не знам како би се неко други ту снашао, успео сам да повратим звање позлатара у номенклатуру делатности.

Старог мајстора Карла Хофингера стрељала је нова комунистичка власт после Другог светског рата јер се бавио буржоаским, ненародним, богаташким занатом, па још при двору Карађорђевића. Мајстор Сава се запослио у Народном музеју где је дочекао и пензију. Позлатарство је као занат било у "клиничкој смрти" све до 1987. када је Сава са сином Драгомиром одлучио да оснује радионицу и школу како би занат оживео.

Бечлија Карл Хофингер стигао је у Србију као аустроугарски војник. Заљубио се у Српкињу, и после Првог светског рата остао у Београду и основао позлатарску радионицу. Тада је једва извукао живу главу: Аустријанци су га оптуживали да је дезертер, Срби да је шпијун. После Другог светског рата, утемељивач позлатарског заната, стрељан је као буржоаски елемент – бавио се ненародним, богаташким занатом, и то још при двору Карађорђевића!

Цитронен–златна и дукатен–златна, злато и шлагметал

У средњовековној Србији под утицајем византијске уметности у црквама су златом симболички представљане духовне вредности. На многим иконама и фрескама позлаћивана су ћириличка слова, ореоли, звезде у позадини као и велике површине на којима су сликане Богородица, Христ, херувими и анђели. Позлате у црквама су највероватније радили сами сликари иконописци, јер не постоје писани трагови да је неко посебно радио позлату. У северном делу наше земље, међутим, позлате су у црквама радили мајстори из Аустроугарске.

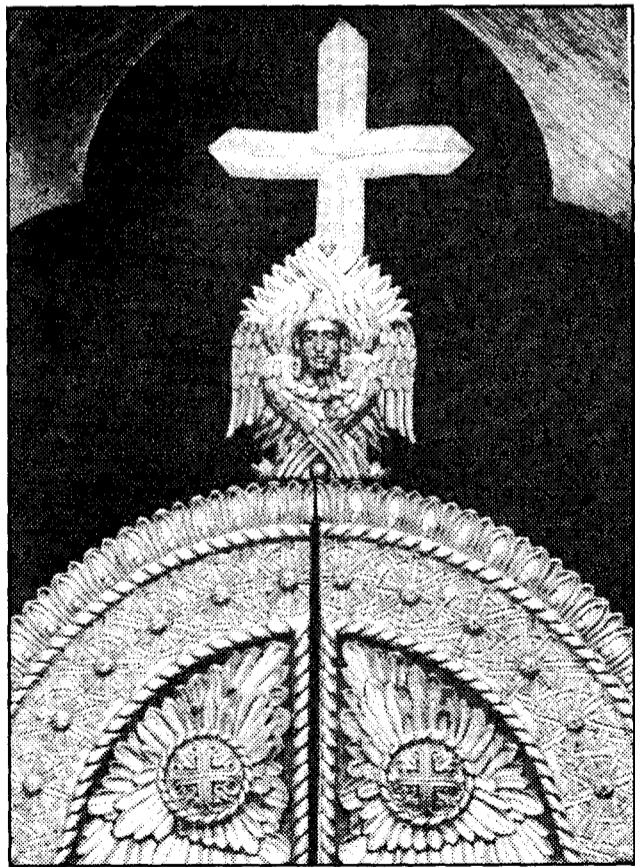
Сигурна рука, велика вештина, милиметарска прецизност, уметничко надавање и љубав красе сваког доброг мајстора позлатара. Од постанка до данас у овом занату се мало шта променило. Остали су исти алати, материјали и рецептуре. Од Леонарда да Винчија који је творац машине за израду златних листића усавршена је само њихова финоћа. Сада се може добити дебљина од 0,0001 милиметар у вредности од 11 до 24 карата. Стандардне величине су 6х6 или 8х8 сантиметара. Постоји десетак нијанси злата од светле цитронен до дукатен која је за око најлепша и најчешће се користи, до оне која иде ка бакру. Поред златних ради се и са сребрним и бакарним листићима, као и

са листићима шлагметала који су имитација злата.

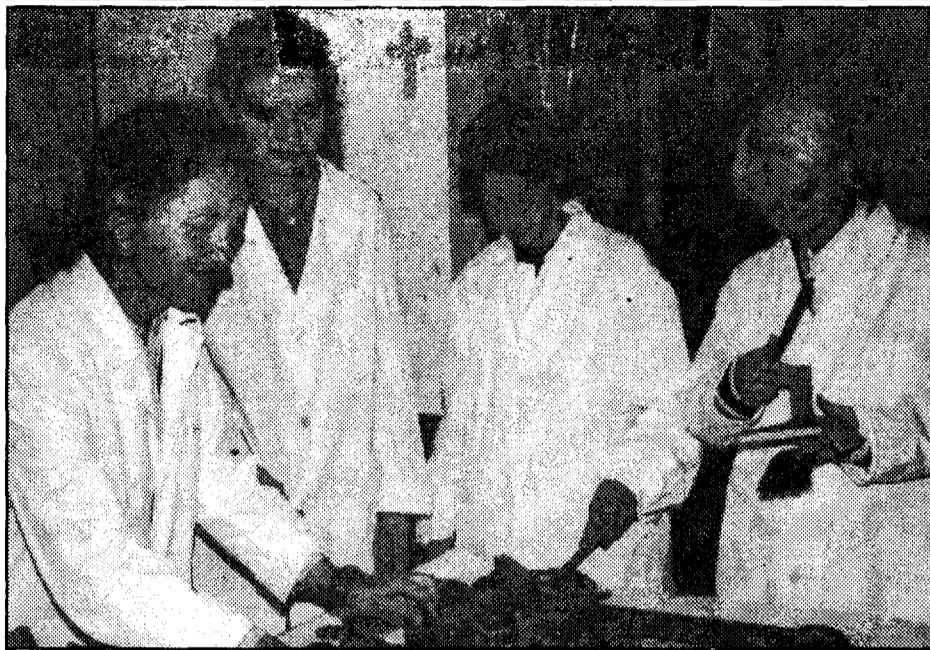
– Ако се припрема и сам посао позлате добро уради тешко је и најбољим мајсторима овог заната да уоче да ли су у питању златни листићи или шлагметал – рекао нам је Димитријевић. – Традиција је велика код Немаца, а и Руси, Италијани и Холанђани производе квалитетне златне листиће. У нашој земљи се не производе ни листићи, нити други материјали и алат за овај занат тако да смо принуђени, поред породичних рецептура, све остало да набављамо из иностранства. Позлатарско јастуче, нож за укројавање листића и низ различитих четки основни су алати. Користе се и бир креда, специјална земља млевена и печена, зечије туткало, а постоји и једна техника при којој се за добијање високог сјаја користи алкохол или добра ракија. Тако ми је отац причао да док је радио у дворској радионици имали су једног колегу који је највише волео да ради тај део посла јер је волео да попије.

Позлаћивали и круне и петокраке, круне чешће

– Иначе, дворска радионица налазила се у дворишту Старог двора између данашње зграде Владе и Скупштине града, наставља причу господин Димитријевић. – Отац ми је причао ка-

Детаљ са позлаћеног иконописа храма
Свештог Саве

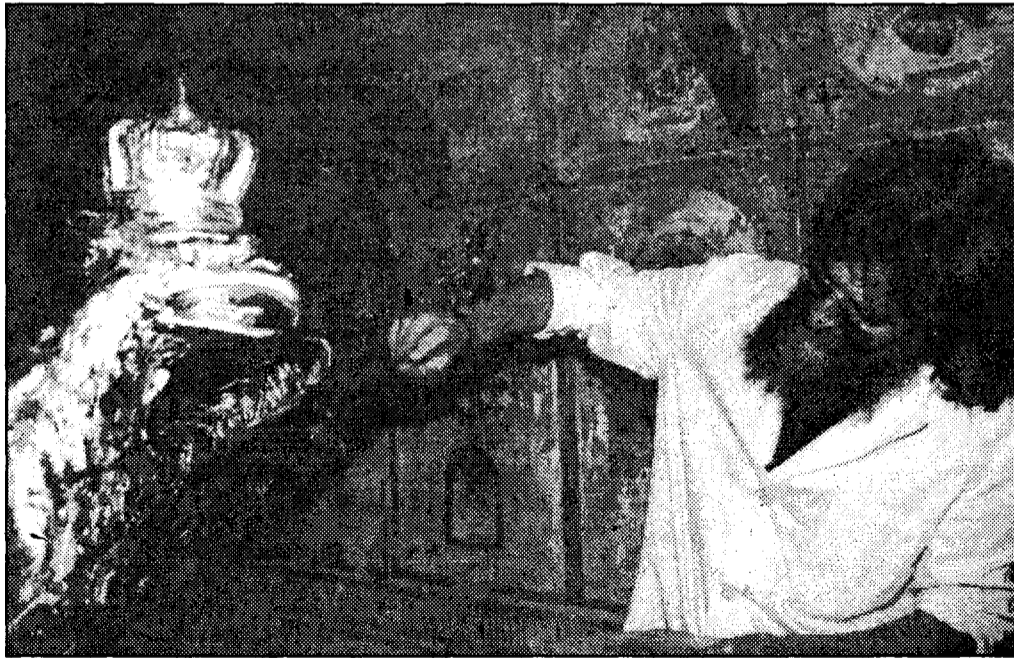

Биљана Димитријевић са ученицима: Позлатарски занат већ је био избрисан из регистра заната кад је Драгомир Димитријевић, иначе адвокат, одлучио да настави занат свога оца

ко је принц Томислав као дете био веома немиран и често им је упадао у радњу и правио им лом са алатом и листићима тако да су га и они сами извлачили за уши из радионице. Пред смрт отац се сусрео са принцом па су се присетили његових несташлука. Та дворска радионица радила је позлату цркве Светог Ђорђа на Дедињу, позлату дворског намештаја и сводова у двору, што је касније прекречено и уништено. Радили су и позлату оgrade двора на Дедињу која је касније постављена код Савезне скупштине. Мој отац је као калфа радио и позлату двоглавог орла који је стајао на Старом двору, као и две круне које су стајале на

куполама срушеним за време рата. Иначе, круне су биле толико велике да је отац улазио у њих како би урадио позлату изнутра. После Другог светског рата нова власт је некако сазнала да је мој отац позлаћивао орла, пронашли су га и најпре је добио добре батине јер је радио за "класног непријатеља", а онда је морао уз претњу стрељањем да позлати петокраку постављену уместо орла.

Животна жеља старог мајстора Саве била је да поново види орла и круне на свом месту. На жалост, умро је само годину дана пре него што је петокрака скинута. Позлату орла који је данас на Старом двору урадио је, без

Драгомир Димитријевић позлаћује двоглавог орла који је на згради Старог двора (данашња Скупштина Београда) заменио петокраку, коју је позлаћивао његов отац

Основни алат позлатара је позлатарско јастуче, нож за укројавање златних листића, и низ различитих четки. Поред листића злата танких до 0,0001 милиметар, користе се и бир креда, зечје туткало, специјална земља, млевена и печена, а постоји и једна техника где се за високи сјај користи алкохол, а по жељи мајстора може и – добра ракија.

икакве накнаде, његов син Драгомир са супругом Биљаном, а први златни листић поставио је унук Димитрије и то по сопственој жељи, на крсту круне на орловој глави.

– Позлаћивање смо обавили у старој техници истој оној којом је мој отац радио на Двору. Орао је прекривен са 10 квадратних метара позлате, при чему су коришћени 24-каратни листићи дебљине 0,0001 милиметар. Тежина орла са потконструкцијом износи 250 килограма, а у сам рад уложено је преко 150 радних сати, каже Димитријевић.

Позлаћивање крстова за храм Светог Саве трајало је две године

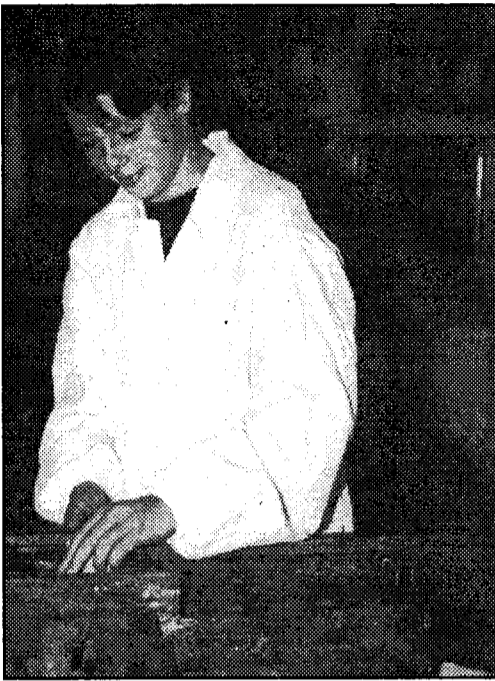
Стари мајстор Сава био је једини позлатар са овог простора који је био позван у Беч да учествује у реставрацији националне опере и музеја "Шенбрун", посвећеног Марији Терезији. Месеце је провео у Бечу радећи на позлати у овим велелепним здањима, а за то је добио и званичну потврду и захвалницу. Ипак, најдража захвалница која стоји на зиду радионице Димитријевић свакако је она коју су отац и син добили заједно са ордемом Светог Саве другог реда. Овим признањем их је, на предлог Његове светости патријарха српског господина Павла, одликовао Синод Српске православне цркве за позлату 18 крстова на куполама храма Светог Саве као и крста на придворном храму Светог Симеона мироточивог у Београду и то без икакве материјалне накнаде. Са великим надањућем и љубављу отац и син су проводили и по десет сати радећи две године на позлаћивању крстова за храм Светог Саве. Највећи крст на централној куполи тежак је четири тоне и дугачак је 12 метара. Злато је француске производње и купили су га

наши исељеници из Швајцарске. За љубав цркви и српском роду породица Димитријевић бесплатно је позлатила и иконостас у храму манастира Ваведења у Београду за шта их је патријарх Павле одликовао граматом.

„Позлата се најчешће ради на дрвету, али су се Димитријевићи извештили и усавршили да раде позлату на многим материјалима као што су стакло, камен, кожа, наравно незаобилазно је и позлаћивање куваних јаја за Ускрс. Дело златних руку оца и сина са сарадницима су и позлате ексклузивних простора, клавира, намештаја, антиквитета разних епоха, стилских салона за амбасаде и дипломатски кор. Највише су, ипак, радили позлату црквених предмета: олтарара, крстова, икона, рамова, дарохранилница... Готово да нема цркве у Београду и манастира у Србији у којима нећете наћи њихових руку дело; поменимо само манастире Хиландар, Студеницу, Раваницу, Никоље ... Да вас је прошле године пут нанео у радионицу Димитријевић могли сте да их затекнете како раде позлату мача и жезла Стефана Лазаревића из манастира Копорина код Смедеревске Паланке. Тренутно се ради позлатарска рестаурација велике дарохранилнице из манастира Ковиља, а и владика тузланско-зворнички господин Васиљевић, такође је донео једну дарохранилницу да се обнови позлата.

Хиландар, Студеница, Раваница, Никоље: како од бабе направити девојку

– Најтеже је радити позлатарску рестаурацију, она тражи много времена и стрпљења, јер кад вам неко донесе стари расклиматани рам треба од бабе да направите девојку, али тако вешто да се то не примети. Највеће потребе за позлатарском рестаурацијом постоје у оквиру цркве јер је управо у црквама и манастирима највише позлаћених предмета на једном месту – каже Димитријевић. – На жалост позлате у њима су у прилично лошем стању, а многе су и уништене од чађи и неодговарајућег или никаквог одржавања, углавном из незнања самих свештеника, калуђера и монахиња. Нико их није поучио како се позлата одржава, а многи нису ни знали да је то право злато па су куповали жуте фарбе и бронзу и тиме премазивали. Зато у манастири-

Трећа генерација у позлатарској радионици Димитријевић: Димитрије Димитријевић наследио је оштро око и сигурну руку свог деде и оца

ма на зидовима често можете видети светле жуте површине докле може да досегне људска рука, а у горњем делу су затамњене и прљаве. Тим премазивањем је позлата уништена и веома тешко се обавља конзервација или, у крајњем случају, позлатарска рестаурација. Много је лакше обновити оно што је задржано и пропало од зуба времена.

Када смо 1989. радили позлату крстова за храм Светог Саве у Београду у једном тренутку, баш поред великог крста који је данас на централној куполи храма, схватио сам да је дошло време обнове старих и зидања нових цркава по Србији и да отац и ја нећемо моћи сами то да обављамо поготово што се ја бавим и адвокатуром, а он је тада већ био

Шегрт несрећног Карла Хофингера, Сава Димитријевић, радио је позлату орлова на Старом двору, па кад су то нове власти дознале, пронашле су га – добио је батине а онда су га запослили да им позлати петокраку. И читав живот гледао је петокраку, чекајући дан кад ће на кули данашње Скупштине града поново блеснути његов орао. Умро је годину дана пре него што је петокрака пала. Нова градска власт вратила је орла, а позлату је бесплатно урадио његов син Драгомир са супругом Биљаном. Први листић поставио је Савин унук, Димитрије.

прилично стар. Постало је неопходно обучити нове људе који ће се бавити овим занатом. Тада смо одлучили да формирамо позлатарску радионицу и школу, како би се, уосталом, и сам занат сачувао. За ових готово десет година колико постојимо, кроз нашу радионицу и школу је прошло много људи различитих занимања и година. Неки су са мањим, а неки са већим успехом савладали овај занат, а било је и таквих који су одустајали.

Трећа генерација позлатара Димитријевића

– У договору са београдском Богословијом „Свети Сава“ у радионицу Димитријевића два пута недељно долазе њихови ђаци, не да би изучили занат, већ да би се упознали са основама црквеног позлатарства и упутили како ће сутра, када постану свештеници, одржавати позлате по црквама. Све у жељи да се сачува позлаћена баштина, Драгомир тренутно ради и на томе да се и за ђаке цетињске Богословије организује нека врста семинара.

– Имали смо идеју и били смо у преговорима и са Министарством културе и просвете да се позлатарство као занимање uvede у неку од средњих школа, али на жалост до реализације те идеје у Београду није дошло – рекао нам је Драгомир Димитријевић. – Касније сам сазнао да је у Вршцу отворена Школа за уметничке занате у којој се учи и за позлатаре. Колико знам то је за сада и једина школа у којој се учи овај занат. Да би се стекло основно знање позлатарског заната потребно је најмање две до три године. Поред мог сина, који је трећа генерација позлатара у нашој породици, код нас тренутно уче занат један дечак и две девојке Маја и Биљана, а по потреби за велике послове помаже нам читав тим од тридесеторо спољних сарадника столара, дуборезаца, сликара, историчара уметности... Жеља нам је да бесплатно урадимо позлату једне фасаде у Београду. Такве зграде имају готово сви велики градови у свету па и Београд то заслужује јер има зграда са лепим детаљима који би се могли позлатити. Наравно, на Скупштини града је да одлучи о томе.

Без обзира на сва достигнућа савремене цивилизације позлатарство, као и многи други занати потврђују ону стару пословицу да сваки занат злата вреди. Данас поготово, јер, поред осталог, служи и очувању националне баштине и традиције.

